

**ПРИОБЩАВАЩАТА ИНТЕЛИГЕНТНОСТ – СРЕДСТВО ЗА
ПОВИШАВАНЕ КАЧЕСТВОТО НА СЪВРЕМЕННОТО
ОБРАЗОВАНИЕ**

Александър Василев Кръстев

**INCLUSIVE INTELLIGENCE – A MEANS FOR IMPROVING THE
QUALITY OF MODERN EDUCATION**

Aleksandar Vasilev Krastev

Abstract: The aspiration to build an inclusive education system, the equal and qualitative inclusion of children and students with special educational needs, paved the way to the understanding that children's abilities are manifested in a variety of areas and with varying degrees of brightness. For pedagogical specialists, the difficulties related to teaching and assessment in relation to the state educational standards are increasingly noticeable. Individualization and the aspiration to increase the quality of education puts all teachers to the task of being supportive, tolerant, and accepting of differences. Children and students have their specifics and characteristics such as identity, physical and intellectual functioning, religious and cultural affiliation, work style, leading intelligence.

Keywords: inclusive education, inclusive intelligence, diversity, tolerance, intelligence.

Увод

Приобщаващото образование надгражда интеграцията или включването на деца и ученици със специални потребности в общообразователните детски градини и училища. В развитите общества дълги години е имало дискусии за осигуряването на достъп до масовото обучение на всички ученици. За да се превърнат в приобщаващи, всички детски градини и училища са длъжни да предоставят обща и допълнителна подкрепа за личностно развитие. Концепцията за приобщаването е посрещната с вълнение от някои и с недоверие от други. Философията на процеса е изграждането на приобщаващи образователни системи, които да осигуряват качествено образование за всички деца. Водещо е разбирането, че когато образованието е приобщаващо, това създава условия за гражданско участие, заетост и равнопоставено участие в живота. Също така приобщаването цели създаването на общност, чувство за принадлежност и съпричастност като гаранция за социално равенство и развитие на личностния потенциал. Педагогическите специалисти са важна част от тази общност, от тях се очаква да ценят и подкрепят многообразието сред децата,

независимо дали е основано на различия по пол, етнос, увреждане или дарба и др. Уменията за приемане и ценене на многообразието най-общо могат да се нарекат приобщаваща интелигентност.

Какво е приобщаваща интелигентност?

Социалните и културни промени съвсем естествено се отразяват върху образователния свят. Актуалната ситуация изисква нови интелигентности, с които да отговорим на промените в обществата. Приобщаващата интелигентност е част от социалния домен (област, територия) и се стреми да ни направи толерантни като общество, а след това и като личности. Приобщаването е съвременна цел, която си поставят политиката, икономиката, образованието и културата. То може да бъде разглеждано като част от процеса на усъвършенстване на хората и обществата, на признаване правото на всеки един от нас да получи подкрепа за личностно развитие и да се почувства част от общото, по-голямо от самия него. За да намери убежище и защита в групата, за да реализира себе си и своите умения в полза и подкрепа на самия себе си и по този начин и на цялото общество. Времето на хомогенните общества, стремящи се към еднаквост или някаква „стандартна норма“, свършва. Нормата се разтяга до неузнаваемост, за да побере в себе си всички проявления на различието: расово, етническо, полово, сексуално, езиково, културно, образователно, религиозно и др. В днешния глобален свят различието се чувства реабилитирано и потърси своето право на съществуване. Тези промени са плашещи за едни от нас, а за други се явяват в ролята на вдъхновение в посока на повече усилия за приемане и разбиране на другите. Мнозина се противопоставят на тези промени с аргументите, че пазят своите традиции. Доказателство за необходимостта от приемане на различието са и думите на испанския философ Хосе Ортега и Гасет „Трябва да се научим да уважаваме другите и другото – това ще рече, че може и да нямаме право. Трябва да се научим да губим в играта – този процес започва към двегодишна възраст“ (<https://webstage.bg/li-ri-chni-otkloneniya/2152-chovekat-nyama-priroda-ima-istoriya-hose-ortega-i-gaset.html>). Тези думи до голяма степен припокриват идеята за онази форма на интелигентност, която трябва да развиваме у себе си още от ранно детство, която ще ни научи на приемане на другия. Да приемем другия е въпрос за допускане на чуждото мнение и гледна точка, това е умение, което се развива и става част от светогледа ни наред с развитието на телесната, лингвистичната, логическата, музикалната интелигентност, пространствените умения, междуличностната, вътреличностната, натуралистичната, екзистенциалната интелигентност. Да бъдеш приобщаващо интелигентен, е въпрос за пример, обучение и симулиране към приемане правото на другия да съществува, мисли, действа по свое усмотрение и смисъл. Дори и да не разбираме винаги мотивите на другите, то ние сме длъжни да

уважаваме правото им на мнение, избор и смисъл в живота. Приобщаващата интелигентност е въпрос на навик, който се заучава като всяко друго социално поведение. Превръща се в несъзнателен навик, който е моделиран от възрастните чрез техния пример на приемане и зачитане на различието. Несъзнателното формиране на нагласи има неоспоримо влияние върху бъдещото поведение на подрастващите. Алфред Бандура изследва тази специфика в човешкото поведение, която доказва, че можем да се учим и без подкрепления, имитирайки и синхронизирайки се с примера на света около нас. Той придава основна роля на моделирането в придобиването и регулацията на мисълта и поведението (Korsini, 1998, p. 90).

Приобщаваща интелигентност и качество на образованието

Качественото образование е приобщаващо образование, то създава условия за участие на всички деца и ученици според собствените им сили, умения и предпочитания. Това е образователна философия, която не е основана на принудата, а се опитва да включва децата през интереса им. Според Дамянов и Колчакова, „приобщаването не е просто поредната програма, която трябва да бъде приложена; това е цялостен подход в детската градина и или училището, който осигурява на всеки ученик достъп до богат и разнообразен опит“ (Damqnov, Kolchakova, 2021, p. 7). Приобщаването е отговорът на движението за правата на човека, което поиска равни права за всички хора, независимо от техния пол, раса, социално-икономически произход и/или увреждане във всички области на обществения живот. Прилагането на приобщаващото образование по света варира и използва различни пътищата за реализация. Някоя държава все още не е успяла да изгради училищна система, която да отговаря на идеалите и намеренията за приобщаване, както са определени от различни международни организации. Европейската агенция за специални потребности и приобщаващо образование формулира предизвикателствата пред приобщаването: „Дебатът вече не е какво е приобщаващо образование и защо е необходимо; ключовият въпрос е как да се постигне това“ (<https://www.european-agency.org/sites/default/>).

Приобщаването надхвърля идеята за интеграция и включване на деца и ученици с увреждания в общообразователната среда, вместо това изисква промени в самата образователна система и в хората работещи в нея. Промени, които са свързани с развитие в нагласите и разбиранията сред педагогическите специалисти, и водят до известно преосмисляне на целите на образованието като системата. Това е подкрепа за една нова форма на чувствителност и социална интелигентност, свързана със знания за взаимодействие с другите. Социално-емоционалните умения са ключът към по-качествено и компетентно образование. Все още като основна пречка се приема качеството на преподаване. Мнозина от учителите не знаят или се страхуват от преподаване на няколко скорости в класната

стая. Често пъти наличието на повече от едно дете със специфики ги затруднява и натоварва професионално. Важно е системното развитие на приобщаващ капацитет да стане приоритет за всяка детска градина и училище, за всеки педагогически екип и отделен специалист. Логично е резултатите от приобщаването да зависят и от методите на преподаването и различните педагогически практики. Според Нунев „по отношение на приобщаването изводите, които идват от българската образователна практика, говорят за това, че то започва с признаването на различията между децата и учениците“ (Nunev, 2017, p. 13).

Образователна среда и приобщаваща интелигентност

Образователната среда е мястото, където децата и учениците овладяват социо-емоционални умения и ключови компетентности за личностно развитие. Приобщаващата интелигентност има за цел да създаде среда, която да мотивира за постижения и развитие силните страни на децата. Стремещт към приобщаване включва изграждане на сигурна и безопасна среда, която създава условия за качествено обучение. Средата играе и ролята на мотиватор, като подкрепя и поощрява ученето. Учебната среда може да бъде приобщаваща, ако в нея всички деца и ученици се чувстват подкрепени и равноправни сред своите връстници. Такава среда се поддържа, когато педагогическите специалисти и децата работят заедно с взаимно уважение, търпение и приемане на различията. Тоест отново се връщаме към ценността на социалните интелигентности, като средство за взаимодействие и взаимен просперитет.

В анкетно проучване, реализирано през 2018 година сред учители в основни училища в Плевен, преобладаващият процент от анкетираните одобряват и прилагат приобщаващите образователни стандарти.

Около 73% от тях са на мнение, че училищната среда не е достатъчно подкрепяща и трябва да се полагат усилия за подобряване на нейното качество (Krastev, 2018, p. 237). Големият процент от педагогическите специалисти са на мнение, че всяко дете може да участва в общообразователния процес, ако му бъде осигурена подходящата приобщаваща среда. Именно създаването ѝ е голямата цел и стремеж на образователната ни система. Това не е само архитектурна, интериорна, а и социална среда на толерантност и съвместни преживявания. Среда, в която педагогическите специалисти са готови да приемат и работят с различията, независимо от неговия произход. Хуманна среда, която очовечава образователните институции и се стреми да намалява всяка форма на сегрегация. Образование, което не се вълнува от етнос, увреждане или различие, а подкрепя всячески личностното развитие на децата и учениците като приобщаващо интелигентни личности.

Заклучение: Социо-емоционалните компетентности се моделират от най-ранна възраст с помощта на семейството, а след това и на

образователните институции и обществото. Качественото образование не е въпрос само на достъп или образователна програма, а все повече зависи от сигурната образователна среда. Среда, в която възрастните са пример и модел за приемане, разбиране и търпимост. Модел, достоен за подражание, който чрез съзнателни и несъзнателни средства влияе върху подрастващите и формира у тях приобщаващи навици. Успехът в живота винаги е свързан с другите и не е достатъчно да сме знаещи и можещи, а да умеем да се свързваме с другите и да ги правим наши партньори и помощници по пътя на реализирането на целите ни. Нагласите сред педагогическите специалисти са отражение на обществените ценности. Личният пример и социална интелигентност са от особена важност при работата с деца и ученици. Нужно е да се мисли за примера на възрастните в училище. Този пример е носител на роли и социални модели, които се заучават и стават трайна част от поведенческия и интелектуален репертоар на учениците.

Литература

- Дамянов, К., Колчакова, Г.** (2021). *Методическо ръководство за адаптиране на учебното съдържание за ученици със специални образователни потребности в първи гимназиален етап*. ISBN 978-619-230-151-4
- Корсини, Р.** (1998). *Енциклопедия по психология*. София: Наука и изкуство.
- Кръстев, А.** (2018). *Приобщаващата среда като мотиватор за учене сред учениците*. Научни и практически аспекти на приобщаващото образование. София: Университетско издателство “Св. Климент Охридски“, 237–242.
- Кръстев, А.** (2020). *Приобщаваща интелигентност*. София. ISBN 978-619-7534-14-6
- Нунев, Й.** (2017). *Педагогически аспекти на приобщаването и интеграцията в българското образование*. София: Астарта. ISBN 978-954-350-238-9

References

- Damjanov, K., Kolchakova, G.** (2021). *Methodicheskoto rukovodstvo za adaptirane na uèbnoto sadarjanie za uchenici s specialni obrazovatelni potrebnosti v parvi gimnazialen etap*. ISBN 978-619-230-151-4
- Korsini, R.** (1998). *Enciklopedija po psihologija*. Sofia: Nauka i izkustvo.
- Krastev, A.** (2018). *Priobshtavashta sreda kato motivator za uchenie sred uchenicite*. Nauchni i prakticheski aspekti na priobshtavashtoto obrazovanie. Sofia: Universitetsko izdatelstvo “Sv. Kliment Ohridski“, 237–242.
- Krastev, A.** (2020). *Priobshtavashta inteligentnost*. Sofia. ISBN 978-619-

7534-14-6

Nunev, I. (2017). *Pedagogicheski aspekti na priobshtavaneto i integraciqta v bulgarskoto obrazovanie*. Sofia: Astarta. ISBN 978-954-350-238-9

Authors Info:

Ch. Assist. Prof. Aleksandar Vasilev Krastev, PhD
Pedagogical College – Pleven
e-mail: a_crustev@abv.bg